

**ДЕРЕВНІ НЕКТАРОНОСИ ЛІСОВИХ УГІДЬ
УРМАНСЬКОГО ЛІСНИЦТВА**

Мацюк О. Б.¹, Базилюк М. Л.¹, Амброзюк О. Б.²

¹Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка»

²ПФНЗ «Медичний коледж»

E-mail: macjuk@chem-bio.com.ua

Важливою галуззю сільського господарства в Україні є бджільництво. Адже бджільництво забезпечує населення корисною продукцією та відіграє певну роль в підвищенні урожайності багатьох перехреснозапильних культур. Відомо, що від запилення бджолами збільшуються врожаї сільськогосподарських культур: гречки, гірчиці, соняшника, люцерни, конюшини, черешні, яблуні та ін. плодово-ягідних культур. Запилення рослин бджолами сприяє підвищенню якості насіння, збільшенню розміру, соковитості та поліпшенню смакових властивостей плодів.

Господарства України загалом мають сприятливі природні та кліматичні умови для розвитку бджільництва. Джерелами медозбору є сільськогосподарські культури, а також природні медоносні угіддя – ліси, насадження ярів і балок, лісосмуги, луки і пасовища.

Лісові екосистеми, які представлені лісами, луками, болотами, степами, культурними рослинними угрупованнями складають основу природного медозбору бджіл в Україні.

Медоносні рослини є майже всюди, але різні угіддя становлять далеко не однакову цінність для бджільництва. Багатство бджолиних пасовищ визначається видовим складом і кількістю медоносів, які ростуть на них. Ліси займають великі простори і мають важливе значення для бджільництва.

Найбільш нектаропилконосими є листяні ліси, основу деревостою яких формують такі дерева як липа, клен, дика яблуня, груша, каштан, в'яз. Найбільше меду дають липові ліси. На медопродуктивність лісових угідь, крім видового складу, впливає й густина деревостою. Густих ліс із зімкнутими кронами

Експериментальна ботаніка і фізіологія рослин

пропускає мало світла, що не дає розвиватися підліску. Такі ліси мають значення, коли в них є медоносні дерева. У розрідженому лісі росте більше медоносних кущів та трав, які є постійним джерелом нектару та пилку для бджіл [1, 2, 4].

В Лісостепу свого часу були насаджені смуги з дерев, які не були типовими для даної місцевості, наприклад, з кінського каштану, білої акації та інших. Таким чином, в Лісостеповій зоні медозбори дають такі деревні нектаропилконоси: липа пухнаста і сердцелиста, робінія, гледичія, липа, кінський каштан, різні види кленів. Лісостеп характеризується такими кущовими нектаропилконосними рослинами – терен, глід, дика вишня, малина, інші [4].

Урманське лісництво створене 1940 року з метою ведення лісового господарства, охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів, охорони, відтворення та раціонального використання державного мисливського фонду на території мисливських угідь, наданих в користування підприємству.

Площа лісництва становить 3340 га. Поширене на території Тернопільського району Бережанського та Зборівського району. На території лісництва переважають букові насадження [3].

Додатково, крім державного лісового фонду, використовують 5-10 га непридатних для сільськогосподарських робіт яружно-балкових земель приватного орендного підприємства «Урманське», які засаджують сосною, модриною, кленом татарським і ясенolistним, а також чагарниково-плодогідними культурами для підгодівлі лісової фауни.

Як зазначає Разанов С.Ф., для «бджільництва серед медоносних дерев лісових угідь найбільш важливе значення мають липи. Нектаропродуктивність липи може досягати до 800 кг з одного гектару суцільних насаджень. Також необхідно зазначити, що найбільше медоносною липа буває у період сформованого дерева, за тієї умови, що вона росте не дуже густо з іншими деревами.

Серед акацій необхідно відмітити акацію білу (деревний медонос) та жовту (кущовий медонос). Нектаропродуктивність акації білої сягає 500 кг/га, а жовтої – до 125 кг/га. Акація біла забезпечує бджіл кормом у весняний період і у більшості

Експериментальна ботаніка і фізіологія рослин

випадків створює можливості для вироблення бджолиними сім'ями товарного меду. Мед з акації білої має низьку спроможність до кристалізації, тому користується широким попитом як в нашій країні, так і в країнах Європи.

Цвіте в червні протягом двох-трьох тижнів. Спека та суховії значно зменшують її медоносність. Найбільше нектару виділяє та акація, що росте на піщаному ґрунті та коли перед цвітінням випадають дощі.

Найбільш поширеними серед кленів на території Лісостепу України є: клен гостролистий, клен польовий, клен татарський і клен несправжньоподібний. Нектаропродуктивність кленів складає понад 200 кг/га [1].

Цвіте в квітні – травні, одночасно з розпусканням листя. Вважається найкращим медоносом з кленових. Бджоли беруть з нього нектар і пилок [1].

Дуб – високоросле довговічне дерево з родини букових, поширений майже по всій Європі. Заввишки до 40 і більше метрів з досить широкою кроною. Цвіте в травні – червні, одночасно з розпусканням листків. У бджільництві дуб має значення головним чином як пилконос, але за сприятливих умов погоди бджоли беруть з його жіночих квіток і нектар.

Враховуючи вищевикладений матеріал, можна зазначити, що медоносна база дісових угідь Урманського лісництва представлена достатньою кількістю видового складу деревних нектаропилконосних рослин. Але для того, щоб бджільництво було високопродуктивним та рентабельним, необхідно більш раціонально використовувати природну медоносну флору, а в ряді районів покращувати кормову базу для бджіл збільшенням лісових деревних та кущових нектаропилконосних культур, які являються одночасно і добрими медоносами.

Список літератури

1. Кошова Л. М. Квітково-нектарний конвеєр для бджіл Лісостепової зони України. *Пасіка*. 2008. №7. С 8-9.
2. Кравець О. В. Еколого-економічне використання лісових ресурсів та їх охорона. Тернопіль, 2017. 174 с.
3. Кривий М. М., Жуковець О. І., Діхтяр О. О. Оцінка медоносних ресурсів лісових екосистем на основі їх типології. *Аграрна наука. Годівля тварин та харчові*

4. Чергик М. І. Кормова база бджільництва. К.: Урожай, 1976. 167 с.

УДК 581.5:507.2

**ОЦІНКА ПОСУХОСТІЙКОСТІ ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН
ІНТРОДУКОВАНИХ ВИДІВ РОДУ ШАВЛІЯ (SALVIA L.)
В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ**

Машковська С. П., Перебойчук О. П.

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України

E-mail: mashkovska@ukr.net

Прогнозовані зміни клімату на планеті та суттєві підвищення температур у поєднанні зі зниженням атмосферної вологості в останні роки, зумовлює актуальність інтродукції посухостійких видів декоративних рослин для забезпечення озеленення ландшафтних об'єктів. У зв'язку з цим при дослідженні інтродуцентів вагоме місце належить оцінці їх посухостійкості.

Мета наших досліджень полягала в оцінці посухостійкості декоративних рослин інтродукованих видів роду Шавлія (*Salvia* L.): *S. azurea* Michx. ex Lam., *S. cadmica* Boiss, *S. coccinea* Buc'hoz ex Etl., *S. farinacea* Benth., *S. glutinosa* L., *S. officinalis* L., *S. splendens* Sellow ex Nees, *S. tomentosa* Mill., *S. verbenaca* L., *S. verticillata* L. та відбору серед них найперспективніших для використання в озелененні.

Рослини вирощували на колекційно-експозиційних ділянках Національного ботанічного саду ім. М. Гришка НАН України. Візуальну оцінку посухостійкості рослин проводили за трьохбальною шкалою, згідно якої 3 бали отримували рослини, які не втрачали тургору; 2 бали — втрата тургору незначна, з відновлення нормальної тургоресцентності після поливу; 1 бал - значна втрата тургору без відновлення тургоресцентності після поливу. Експериментально визначали основні показники водного режиму рослин [1]. Зразки відбиралися в період тривалої засухи